

UDC 793.3.071.5-021.64(091)
DOI 10.35433/pedagogy.4(111).2022.19-32

PRE-PROFESSIONAL CHOREOGRAPHIC TRAINING IN THE STRUCTURE OF PRIMARY SPECIALIZED ART EDUCATIONAL INSTITUTIONS: HISTORICAL AND PEDAGOGICAL ASPECT

T. O. Blahova*

The article reveals the peculiarities of the development of choreographic education in Ukraine in primary specialized art educational institutions (PSAEI) in the historical-pedagogical discourse, analyzes the organization, structure, content component of choreographic training of student youth in the specified types of institutions. In the process of holistic consideration of the outlined problem, the methods of system-structural, pedagogical and retrospective analysis, as well as the method of theoretical generalization, were used. Based on the study of a wide range of archival sources, it was found that in terms of their structure, target guidelines, organization of the educational process, art schools had signs of binary nature, combining the characteristics of an extracurricular institution and a professional education institution. The general concept of the development of children's art schools was written down in statutory regulations, where it was noted that the educational process is carried out on the basis of a personal-oriented approach to students, ensuring artistic and creative activity and a personal-value attitude to varieties of art. At various stages of formation and development, children's art schools united common functional characteristics such as early professional orientation of pupils, creation of a favorable educational environment for the upbringing of a creative personality with a special type of education, aimed at continuing artistic training in pre-higher and higher education institutions.

The educational significance of the phenomenon of children's dance creativity in art schools as a component of pre-professional choreographic education is clarified. It was observed that in the out-of-school structure, primary art education institutions were an effective form of organizing pre-professional choreographic training. By combining general education and professionally oriented choreographic training, they had a great potential for forming dance performing abilities in systemic and multifaceted choreographic work. We define the early professionalization of education and the correlation of narrowly professional and general choreographic training as progressive trends in the development of pre-professional choreographic education in the studied types of schools. In addition to the realization of the tasks of self-realization and general cultural development of pupils, choreographic training provided them with prospects for further specialized training.

Key words: *choreographic education, pre-professional choreographic training, primary specialized art educational institutions, choreographic training, disciplines of the choreographic cycle, children's dance creativity.*

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Associate Professor
(Poltava V. H. Korolenko National Pedagogical University)
tatablagova@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5446-3412

ДОПРОФЕСІЙНА ХОРЕОГРАФІЧНА ПІДГОТОВКА У СТРУКТУРІ ПОЧАТКОВИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ МИСТЕЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Т. О. Благова

У статті розкрито особливості розвитку хореографічної освіти в Україні у початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладах в історико-педагогічному дискурсі, проаналізовано організацію, структуру, змістовий компонент хореографічної підготовки учнівської молоді у зазначених типах шкіл. У процесі цілісного розгляду окресленої проблеми використано методи системно-структурного, педагогічного та ретроспективного аналізу, а також метод теоретичного узагальнення. На основі студіювання широкого спектру архівних джерел з'ясовано, що за своєю структурою, цільовими настановами, організацією освітнього процесу школи мистецтв мали ознаки бінарності, поєднували характеристики закладу позашкільної і закладу професійної освіти. Загальна концепція розвитку дитячих шкіл мистецтв була прописана у статутних нормативах, де зазначалося, що освітній процес здійснюється на основі особистісно-орієнтовного підходу до учнів, забезпечення художньо-творчої діяльності та особистісно-ціннісного ставлення до різновидів мистецтва. На різних етапах становлення й розвитку дитячі школи мистецтв об'єднували спільні функційні характеристики – рання професійна орієнтація вихованців, створення сприятливого освітнього середовища для виховання творчої особистості з особливим типом освіченості, націленої на продовження мистецької підготовки у закладах передвищої та вищої освіти.

Уточнено просвітницьке значення феномену дитячої танцювальної творчості у школах мистецтв як складника допрофесійної хореографічної освіти. Спостережено, що у структурі позашкільної заклади початкової мистецької освіти були дієвою формою організації допрофесійної хореографічної підготовки. Поєднуючи загальноосвітнє і професійно спрямоване хореографічне навчання, вони мали великий потенціал для формування танцювальних виконавських здібностей у системній та різноаспектній хореографічній роботі. Прогресивними тенденціями розвитку допрофесійної хореографічної освіти у досліджених типах шкіл визначаємо ранню професіоналізацію навчання та кореляцію вузькопрофесійної та загальної хореографічної підготовки. Окрім реалізації завдань самореалізації та загальнокультурного розвитку вихованців хореографічна підготовка забезпечувала їм перспективи подальшого профільного навчання.

Ключові слова: хореографічна освіта, допрофесійна хореографічна підготовка, початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, хореографічне навчання, дисципліни хореографічного циклу, дитяча танцювальна творчість.

Introduction of the issue. Pre-professional choreographic education is implemented in various types of extracurricular institutions. A special cultural and educational environment for the development of pre-professional choreographic training of children and student youth in today's conditions are primary specialized art educational institutions (PSAEI), where multifaceted work is carried out to form the worldview, aesthetic taste, character, emotions of pupils, and the development of their primary performing skills and abilities is ensured. One of the most important functions of the general artistic training of pupils in the system of specialized education of the artistic and aesthetic

Постановка проблеми. Допрофесійна хореографічна освіта реалізовується в різних типах закладів позашкільної. Особливим культурно-освітнім середовищем для розвитку допрофесійної хореографічної підготовки дітей та учнівської молоді в умовах сьогодення є початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, де здійснюється багатоаспектна робота з формування світогляду, естетичного смаку, характеру, емоцій вихованців, забезпечується розвиток їхніх первинних виконавських умінь та навичок. Однією із найважливіших функцій загальної мистецької підготовки вихованців у системі спеціалізованої освіти художньо-естетичного профілю визначається

profile is determined by the systematic disclosure of the creative abilities of children and adolescents and the creation of conditions for their successful personal realization. The choreographic creative activity of the younger generation is an integral part of this process [4: 71-72].

Current state of the issue. The development of pre-professional forms of organization of choreographic education is highlighted in the works of well-known domestic theoreticians and practitioners of the studied field: I. Antipova, H. Berezova, L. Bondarenko, K. Vasylenko, V. Verkhovynets, O. Holdrych, and is also the subject of scientific and practical discourse among representatives of today's choreographic pedagogy by O. Burlі, V. Vartovnyk, Yu. Honcharenko, S. Zabredovskyi, A. Korotkova, O. Martynenko, Yu. Rostovska, A. Tarakanova, P. Friza, L. Tsvetkova, A. Shevchuk and others. At the same time, it remains relevant to study various aspects of the organization, structure, development of the content of pre-professional choreographic training in the conditions of institutions of primary specialized education of the artistic profile in historical retrospection.

Aim of research is to investigate the dynamics of formation and development of pre-professional forms of choreographic education in Ukraine in the structure of primary specialized art educational institutions, to analyze the organization, structure, content component of choreographic training of young students in art schools.

Results and discussion. In the system of out-of-school and extracurricular education, specialized art educational institutions occupy their own separate organizational and content niche. According to their structure, target audience, organization of the educational process, they combine the characteristics of an extracurricular and a professional education institution. Regarding the general education system, these art schools are a subsystem, but at the same time they can be considered in the structure of an independent field of professional education as the initial stage of professional artistic

планомірне розкриття творчих здібностей дітей та підлітків і створення умов для їхньої успішної особистісної реалізації. Хореографічна творча активність підростаючого покоління у цьому процесі є невід'ємним складником [4: 71-72].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток допрофесійних форм організації хореографічної освіти висвітлено у працях відомих вітчизняних теоретиків і практиків досліджуваної галузі І. Антипової, Г. Березової, Л. Бондаренко, К. Василенка, В. Верховинця, О. Голдрича, а також є предметом науково-практичного дискурсу серед представників хореографічної педагогіки сьогодення О. Бурлі, В. Вартовник, Ю. Гончаренко, С. Забрєдовського, А. Короткова, О. Мартиненко, Ю. Ростовської, А. Тараканової, П. Фриза, Л. Цветкової, А. Шевчук та ін. Водночас залишається актуальним студювання різних аспектів організації, структури, розвитку змісту допрофесійної хореографічної підготовки в умовах закладів початкової спеціалізованої освіти мистецького профілю в історичній ретроспекції.

Мета статті: дослідити динаміку становлення й розвитку допрофесійних форм хореографічної освіти в Україні у структурі початкових спеціалізованих мистецьких навчальних закладів, проаналізувати організацію, структуру, змістовий компонент хореографічної підготовки учнівської молоді у школах мистецтв.

Виклад основного матеріалу. У системі позашкільної освіти спеціалізовані мистецькі навчальні заклади займають свою окрему організаційну та змістову нішу. За своєю структурою, цільовими настановами, організацією освітнього процесу вони поєднують характеристики закладу позашкільної і закладу професійної освіти. Стосовно загальної системи освіти ці мистецькі школи є підсистемою, але одночасно їх можна розглядати у структурі самостійної галузі професійної освіти як початковий щабель професійної мистецької підготовки. Функціонування спеціалізованих мистецьких навчальних закладів спрямоване на формування первинних

training. The functioning of specialized art educational institutions is aimed at the formation of primary professional competences in a certain artistic profile in children and adolescents, the disclosure of their abilities for creative activity, as well as the creation of prerequisites for further professional self-determination [2: 246].

Investigating the dynamics of the development of pre-professional choreographic education in Ukraine in the out-of-school system, we note that training of students in various types of dance art was provided by children's multidisciplinary educational institutions of artistic direction, subordinate to the Department of the Ministry of Culture of the Ukrainian SSR. It was these out-of-school institutions that represented a separate direction of pre-professional choreographic training, creating a special cultural and educational environment for the artistic and aesthetic education of the younger generation. The first specialized primary art educational institutions appeared in the second half of the 1970 s. – mainly as an experience in the organization of music and art education. In the Ukrainian SSR, children's art schools have been operating since 1978. They are based on the general concepts of the development of primary art education outlined in the "Regulations on Children's Music, Art School and Art School" (1977). The functional significance of children's art schools consisted in "the general aesthetic education of the personality by means of various art forms, and at the same time in the formation of the foundations of special art education" [10: 122]. Subsequently, the gradual reorganization of music and art schools into institutions of comprehensive artistic training (with different branches of artistic activity) was started. As of 1982, there were more than 22 schools of this type in 13 regions with a total contingent of over 6,000 students in the Ukrainian SSR [10: 109].

The idea of inseparability of general aesthetic education with the help of various types of art from professionalism in teaching was defined as the methodological basis for organizing curricula of specialized institutions of primary art education. In

професійних компетентностей із певного мистецького профілю в дітей та підлітків, розкриття їхніх здібностей до творчої діяльності, а також створення передумов для подальшого професійного самовизначення [2: 246].

Досліджуючи динаміку розвитку допрофесійної хореографічної освіти в Україні в системі позашкільної освіти, що навчання учнівської молоді з різних видів танцювального мистецтва забезпечували дитячі багатопрофільні освітні заклади мистецького спрямування, підпорядковані відомству Мінкультури УРСР. Саме ці позашкільні установи репрезентували окремий напрям допрофесійної хореографічної підготовки, створюючи особливе культурно-освітнє середовище для художньо-естетичного виховання підростаючого покоління. Перші початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади виникають у другій половині 70-ті рр. ХХ ст. – переважно як досвід організації музичної та художньої освіти. В УРСР дитячі школи мистецтв функціонують з 1978 р. Вони орієнтуються на загальні концепти розвитку початкової мистецької освіти, окреслені в "Положенні про дитячу музичну, художню школу і школу мистецтв" (1977 р.). Функційне значення дитячих шкіл мистецтв полягало в "загальноестетичному вихованні особистості засобами різновидів мистецтва, а разом з тим у формуванні основ спеціальної мистецької освіти" [10: 122]. Згодом було розпочато поступову реорганізацію музичних і художніх шкіл у заклади комплексної мистецької підготовки – з різними відділеннями мистецької діяльності. Станом на 1982 р. в УРСР діяло вже 22 школи такого типу в 13 областях із загальним контингентом понад 6 тис. учнів [10: 109].

Методологічними засадами впорядкування навчальних планів спеціалізованих закладів початкової мистецької освіти було визначено ідею невідривності загальноестетичного виховання за допомогою різних видів мистецтва від професіоналізму в навчанні одного із них. Відповідно до цієї концепції хореографічна підготовка здійснювалася на принципах диференційованого підходу, забезпечувала цілісність, комплексність,

accordance with this concept, choreographic training was carried out on the principles of a differentiated approach, ensuring the integrity, complexity, and systematicity of teaching various types of dance art in all departments of the institution. The general goal of choreographic education was defined as the formation of students' dance taste, performing abilities, dance literacy, instilling love for various types of choreography, as well as improving the pupil's body in general [2: 247]. In the process of education, individual and collective organizational forms stipulated by the institution's charter were correlated: lessons (individual, group, control/assessment); lectures (conversations); rehearsals; class concerts or academic performances (reviews of individual and collective student works, performances, exams); competitive events (reviews, festivals, Olympics, reporting concerts); extracurricular thematic activities (art exhibitions, excursions). The main form of choreographic work was defined as a lesson, the duration of which was regulated by curricula and programs considering the psychophysiological development of students and the permissible workload for different age groups. Breaks between lessons were considered "working time of the head of the selective", another creative association that usually functioned in the institution [11: 255].

In order to determine the prospects for the development of "Primary General Aesthetic Education" (PGAE), the Ministry of Culture of the Ukrainian SSR systematically initiated the organization of republican seminars-workshops on generalizing advanced pedagogical experience and optimizing the educational process in children's art schools. The programs for their implementation provided for the approval of a number of practical recommendations, including those that directly regulated the process of choreographic training in the structure of primary art education. In particular, during the first Republican seminar-workshop "Perspectives for the development of children's art schools" (March 15-20, 1982, Odessa and Illichivsk, Odessa region), the following issues were discussed: 1) regarding the synthetic nature of the

системність навчання різних видів мистецтва танцю в усіх відділеннях закладу. Загальною метою хореографічної освіти було визначено формування танцювального смаку учнів, виконавських здібностей, танцювальної грамотності, прищеплення любові до різних видів хореографії, а також оздоровлення організму вихованця загалом [2: 247]. У процесі навчання корелювали індивідуальні й колективні організаційні форми, передбачені статутом закладу: уроки (індивідуальні, групові, контрольні); лекції (бесіди); репетиції; клас-концерти або академічні покази (перегляди індивідуальних та колективних учнівських робіт, вистав, екзамени); конкурсні заходи (огляди, фестивалі, олімпіади, звітні концерти); позаурочні тематичні заходи (мистецькі виставки, екскурсії). Основною формою хореографічної роботи було визначено урок, тривалість якого було регламентовано навчальними планами та програмами з урахуванням психофізіологічного розвитку учнів та допустимого навантаження для різних вікових категорій. Перерви між уроками вважали "робочим часом керівника гуртка", іншого творчого об'єднання, що зазвичай функціонували в закладі [11: 255].

З метою визначення перспектив розвитку "початкового загальноестетичного виховання" Міністерство культури УРСР систематично ініціювало організацію республіканських семінарів-практикумів із питань узагальнення передового педагогічного досвіду та оптимізації навчально-виховного процесу в дитячих школах мистецтв. Програми їх проведення передбачали затвердження низки практичних рекомендацій, серед них і таких, які безпосередньо регламентували процес хореографічної підготовки в структурі початкової мистецької освіти. Зокрема, під час першого Республіканського семінару-практикуму "Перспективи розвитку дитячих шкіл мистецтв" (15-20 березня 1982 р., м. Одеса та м. Іллічівськ Одеської обл.) обговорювали такі питання: 1) про синтетичний характер нових навчальних планів експериментальних шкіл мистецтв; 2) про досвід викладання хореографії в

new curricula of experimental schools arts; 2) regarding the experience of teaching choreography in art schools of Georgia (on the example of art schools in Tbilisi); 3) regarding new choreography programs created by the All-Union Research Institute of Artistic Education; 4) regarding the methods of music-rhythmic and choreographic education in art schools; 5) regarding teaching art subjects in secondary schools and art schools (using the example of art schools in Vilnius) [9: 130-134]. According to the results of the event, curricula were adjusted, new educational programs were developed in professional disciplines for all primary educational institutions of aesthetic education of the Ukrainian SSR. The main principle of education in children's art schools was defined as "synthetic education with the involvement of expressive means of all arts, interpenetration of disciplines in a single complex educational process" [10: 122]. Accordingly, in the organization of the educational process, the primary importance was given to interdisciplinary connections and mutual influences of the main and optional educational disciplines, considering the synthetic nature of performing arts.

In order to modernize primary general aesthetic education in children's art schools, the Ministry of Culture of the Ukrainian SSR for the period 1982-1986 introduced experimental curricula for the Zaporizhzhya, Illichivsk, Yahotynsk, and Novorazdolsk schools of art, covering the experiment of nationwide significance from 1982-1983 for preparatory departments and for 1-2 classes of primary art education institutions. The management of the experiment, as well as the preparation of updated educational documentation for this type of schools, was carried out by the Republican Scientific and Methodological Cabinet of Educational Institutions, and direct methodological assistance was provided by the Department of Culture [10: 109]. The general concept of the development of children's art schools was written down in statutory regulations, where it was noted that the educational process is carried out on the basis of a

школах мистецтв Грузії (на прикладі шкіл мистецтв м. Тбілісі); 3) про нові програми з хореографії, створені Всесоюзним науково-дослідним інститутом художнього виховання; 4) про методики музично-ритмічного та хореографічного виховання в школах мистецтв; 5) про викладання предметів мистецтва в загальноосвітніх школах і школах мистецтв (на прикладі шкіл мистецтв м. Вільнюса) [9: 130-134]. За результатами заходу було скореговано навчальні плани, розроблено нові освітні програми з фахових дисциплін для всіх початкових навчальних закладів естетичного виховання УРСР. Основним принципом навчання в дитячих школах мистецтв було визначене "синтетичне виховання із залученням виразних засобів усіх мистецтв, взаємопроникнення дисциплін в єдиному комплексному навчальному процесі" [10: 122]. Відповідно, в організації освітнього процесу першочергове значення було надане міжпредметним зв'язкам та взаємовпливам основних і факультативних навчальних дисциплін, з урахуванням синтетичної природи сценічних видів мистецтва.

З метою осучаснення початкового загальноестетичного виховання в дитячих школах мистецтв Мінкультури УРСР на період 1982-1986 рр. запровадило експериментальні навчальні плани для Запорізької, Іллічівської, Яготинської, Новороздольської шкіл мистецтв, охоплюючи експериментом загальнореспубліканського значення з 1982-1983 н. р. підготовчі відділення та 1-2 класи закладів початкової мистецької освіти. Керівництво експериментом, а також підготовка оновленої навчальної документації для цього типу шкіл здійснював Республіканський науково-методичний кабінет учбових закладів, а безпосередню методичну допомогу надавали облуправління культури [10: 109]. Загальна концепція розвитку дитячих шкіл мистецтв була прописана у статутних нормативах, де зазначалося, що освітній процес здійснюється на основі особистісно-орієнтовного підходу до учнів, забезпечення художньо-творчої діяльності та особистісно-ціннісного ставлення до різновидів мистецтва. Водночас

personal-oriented approach to students, ensuring artistic and creative activity and a personal-value attitude to varieties of art. At the same time, the organization of education in these types of out-of-school institutions had a certain autonomy determined by internal statutory regulations.

Depending on the direction of art education of educational departments and corresponding structural divisions (preparatory, theater, music, vocal and choral, visual arts), the structure and content of choreographic training was formed in each of them. In particular, students of the choreographic department were taught the following types of dance: classical, folk-scenic, historical-household, modern (rhythm plastic, pop, ballroom). In the younger (I-IV) grades, a gymnastics course was taught. "Preparation of concert performances" was singled out in the plan as such a discipline that generalized the professional competences of students at each of the stages of education, prepared them for performance concerts, academic performances, and one-act ballets. In order to realize the personal inclinations and abilities of pupils and to get acquainted with related types of arts, an optional discipline was introduced into the curriculum, which had the status of mandatory. Recommended additional training courses were "Choreographic Improvisation" and "Fundamentals of Theater Performance". Among the optional subjects of the choreographic cycle, students mastered "Breath Staging", "Duet Stage Dance", "Modern Ballroom Dance", "History of Choreographic Art", "Fundamentals of Dance Composition and Staging" [2: 249]. Their implementation depended on the statutory documentation of the institution, the teaching staff, and the conditions for organizing the educational process. The development of creative abilities of students at art schools took place under the supervision of specialists in the fields of child psychology, physiology and psychology of creativity [10: 122]. Subjects of a choreographic orientation formed a complex of pre-professional choreographic training, each component of which provided students

організація навчання в цих типах позашкільних закладів мала певну автономність, зумовлену внутрішніми статутними нормативами.

Залежно від напрямку мистецької освіти навчальних відділів та відділень (підготовчого, театрального, музичного, вокально-хорового, образотворчого мистецтва) формувалися структура та зміст хореографічної підготовки в кожному з них. Зокрема, вихованців хореографічного відділення навчали таких видів танцю: класичного, народно-сценічного, історико-побутового, сучасного (ритмопластичного, естрадного, бального). У молодших (I-IV) класах викладали курс гімнастики. "Підготовка концертних вистав" була виокремлена у плані як така дисципліна, що узагальнювала фахові компетентності учнів на кожному з етапів навчання, готувала їх до звітних концертів, академічних показів, одноактних балетів. З метою реалізації особистісних нахилів і здібностей вихованців та ознайомлення із суміжними видами мистецтв у навчальних планах було впроваджено дисципліну за вибором, яка мала статус обов'язкової. Рекомендованими додатковими навчальними курсами були "Хореографічна імпровізація" та "Основи театральної гри". Серед факультативних предметів хореографічного циклу учні опановували "Постановку дихання", "Дуетно-сценічний танець", "Сучасний бальний танець", "Історію хореографічного мистецтва", "Основи композиції та постановки танцю" [2: 249]. Їхнє впровадження залежало від статутної документації закладу, викладацького складу, умов організації освітнього процесу. Розвиток творчих здібностей вихованців мистецьких шкіл відбувався під наглядом фахівців у галузях дитячої психології, фізіології та психології творчості [10: 122]. Предмети хореографічної спрямованості утворювали комплекс допрофесійної хореографічної підготовки, кожний складник якого забезпечував розуміння учнями лексичних особливостей різновидів танцювального мистецтва, його засобів виразності, емоційно-образної мови. Загальноестетичну підготовку учнів хореографічного відділення забезпечували предмети із суміжних галузей мистецтва. Вони суттєво

with an understanding of the lexical features of the varieties of dance art, its means of expression, emotional and figurative language. The general aesthetic training of students of the choreographic department was provided by subjects from related branches of art. They significantly supplemented the range of initial professional competences. Such a range of content directions in the courses illustrated the implementation of the didactic principles of complexity, systematicity, aestheticization of the educational space, organic combination of art education with general aesthetic training.

Pupils from other departments of the institution mastered the basics of choreographic art in accordance with pedagogical expediency and the specifics of professional training. At the theater department, they taught "Gymnastics" and "Fundamentals of stage movement"; at the folklore department the following subject was taught: "Folk dance"; "Rhythm and dance" was a universal choreographic discipline for all art departments without exception. It provided initial choreographic training, developed in students, in addition to choreographic abilities, general musicality, a sense of rhythm, artistry, formed dance skills necessary for further in-depth training in choreography and for classes in other types of art. Classes in "Rhythmics" were also aimed at general strengthening and improvement of the body, consistency and coordination of movements, formation of correct posture, development of muscle memory, emotional sphere [2: 250]. Therefore, the program content of the disciplines had an integrated character, was aimed at the development of general physical, general musical, elementary performing and artistic abilities of the individual. Summarizing the content of the training programs of the subjects of the choreographic cycle, we observe their certain structural commonality, which was expressed in the sequence and systematic mastery of dance vocabulary, technical techniques, the systematic teaching of educational and choreographic material with the gradual complication of theoretical and practical components. The choreographic training curriculum was

доповнювали діапазон початкових фахових компетентностей. Такий спектр змістових напрямів на курсах ілюструвала реалізацію дидактичних принципів комплексності, системності, естетизації навчального простору, органічного поєднання мистецької освіти із загальноестетичною підготовкою.

Вихованці інших відділень закладу опановували ази хореографічного мистецтва відповідно до педагогічної доцільності та специфіки фахової підготовки. На театральному відділенні викладали "Гімнастику" та "Основи сценічного руху"; на фольклорному відділі музичного відділення – "Народний танець". Універсальною хореографічною дисципліною для всіх без винятку мистецьких відділень була "Ритміка й танець". Вона забезпечувала початкову хореографічну підготовку, розвивала в учнів, крім хореографічних здібностей, загальну музикальність, почуття ритму, артистизм, формувала танцювальність, необхідну для подальшого поглибленого навчання хореографії та для занять іншими видами мистецтва. Заняття з "Ритміки" були спрямовані також на загальне укріплення та оздоровлення організму, узгодженість та координацію рухів, формування правильної постави, розвиток м'язової пам'яті, емоційної сфери [2: 250]. Отже, програмний зміст дисциплін мав інтегрований характер, був спрямований на розвиток загальнофізичних, загальномузичних, елементарних виконавських та артистичних здібностей особистості.

Узагальнюючи змістове наповнення навчальних програм предметів хореографічного циклу, спостерігаємо їхню певну структурну спільність, що виражалася в послідовності та системності оволодіння танцювальною лексикою, технічними прийомами, планомірності викладання навчально-хореографічного матеріалу з поступовим ускладненням теоретичного та практичного компонентів. Курикулум хореографічної підготовки вирізнявся певною змістовою спільністю всіх освітніх компонентів і був сформований на принципах: 1) системності, планомірності, послідовності у викладанні навчального

distinguished by a certain content commonality of all educational components and was formed on the principles of: 1) systematicity, planning, consistency in the teaching of educational material, gradual complication of its theoretical and practical components; 2) relevance (closeness of choreographic training to modern trends in the development of choreographic culture and education); 3) creative motivation (focus on the definition and development of individual characteristics, students' potential, stimulating them to further work on self-education and self-improvement) [2: 250-251].

On the border of the 80s and 90s of the 20th century, The Ministry of Culture of the USSR together with the Ministry of Culture of the Ukrainian SSR initiates conferences and seminars on various aspects of the organization of the educational process in primary art education institutions with the aim of generalizing and spreading advanced pedagogical experience in the field of children's aesthetic education. Thus, in September-October of 1986, a seminar-workshop on improving artistic and aesthetic training in children's art schools was held on the basis of the Kharkiv school-complex of aesthetic education. The results of experimental work in schools of aesthetic education were analyzed with the participation of leading theoreticians and practitioners of art education of the Ukrainian SSR, effective forms of interaction between secondary schools and art schools were proposed, ways of modernizing art training were determined. The choreographic topics of the seminar were presented in the reports of L. Tsvetkova "New principles of choreographic education in art schools" and N. Rzhavska "Advanced experience of choreographic education in children's choreographic schools of the republic" [5: 107-112]. The resolutions adopted during the educational event were supposed to initiate the implementation of a number of innovations to optimize the educational process in art schools.

The dynamics of the organization of primary educational institutions of aesthetic education became more intensive

матеріалу, поступовому ускладненні його теоретичних та практичних компонентів; 2) актуальності (наближеності хореографічного навчання до сучасних тенденцій розвитку хореографічної культури й освіти); 3) творчої мотивації (спрямованості на визначення й розвиток індивідуальних особливостей, потенціалу учнів, стимулювання їх до подальшої роботи із самоосвіти та самовдосконалення) [2: 250-251].

На межі 80-90-х рр. ХХ ст. Мінкультури СРСР спільно з Мінкультури УРСР ініціює проведення конференцій та семінарів із різних аспектів організації навчально-виховного процесу в закладах початкової мистецької освіти з метою узагальнення й поширення передового педагогічного досвіду в галузі дитячого естетичного виховання. Так, у вересні-жовтні 1986 р. на базі Харківської школи-комплексу естетичного виховання відбувся семінар-практикум з питань удосконалення художньо-естетичної підготовки у дитячих школах мистецтв. За участі провідних теоретиків і практиків мистецької освіти було проаналізовано результати експериментальної роботи у школах естетичного виховання в УРСР, запропоновано ефективні форми взаємодії загальноосвітніх шкіл зі школами мистецтв, визначено шляхи модернізації мистецької підготовки. Хореографічна тематика семінару представлена у доповідях Л. Цветкової "Нові принципи хореографічного виховання у школах мистецтв" та Н. Ржевської "Передовий досвід хореографічного виховання у дитячих хореографічних школах республіки" [5: 107-112]. Резолюції, ухвалені під час просвітницького заходу, мали ініціювати впровадження низки інновацій з оптимізації навчально-виховного процесу у школах мистецтв.

Динаміка організації початкових навчальних закладів естетичного виховання активізується впродовж 90-х рр. Їх визначено закладами додаткової освіти мистецького спрямування, що надають державні гарантії художньо-естетичного виховання дітей та молоді "через доступність до надбань вітчизняної і світової культури" [12], готують підґрунтя для занять художньою творчістю в

during the 1990s. They are defined as institutions of additional education in the artistic direction, which provide state guarantees of artistic and aesthetic education of children and youth "due to accessibility to the heritage of national and world culture" [12], prepare the ground for classes in artistic creativity in the following links of this system (secondary specialized art schools, schools, colleges, higher educational institutions), provide the necessary basis for choosing a profession in the field of culture and art for the most gifted students. In particular, in 1990, with the aim of improving the activities of art schools and schools of aesthetic education, the updated "Regulations on the Art School of the Ministry of Culture of the Ukrainian SSR" was approved [6: 49]. According to the new regulation, the art school was "<...> a state educational institution, which is created and operates <...> for the purposeful training of citizens in various types of arts <...>", and the main task of its operation was defined as " <...> creation of the most favorable conditions for comprehensive development of a person, disclosure of their abilities <...> satisfaction of spiritual and aesthetic needs <...>" [6: 50]. The professional orientation of primary art education in the institution was emphasized by theses that it was in the art school that the foundation was laid for preparation for artistic creativity, and for the most gifted students, for the choice of a profession in the field of culture and art. Accordingly, the process of specialized choreographic training was declared one of the types of labor activity. The organization of the educational process was based on a pedagogically justified choice of curricula, programs, methods of teaching and upbringing. Lessons, individual and group classes, academic concerts, exams, competitions have traditionally been defined as the main forms of education organization [6: 49-53]. Autonomy in the development of specialized institutions of primary art education made it possible to create in each of them its own integrated artistic space for the personal and professional development of each subject of the educational process.

Correlation of the goals, tasks, content

наступних ланках цієї системи (середніх спеціалізованих мистецьких школах, училищах, коледжах, вищих навчальних закладах), забезпечують необхідну основу для вибору професії в галузі культури та мистецтва для найбільш обдарованих учнів. Зокрема, в 1990 р. з метою вдосконалення діяльності шкіл мистецтв і шкіл естетичного виховання було затверджено оновлене "Положення про школу мистецтв системи Міністерства культури УРСР" [6: 49]. Згідно з новим нормативом школа мистецтв була "<...> державним навчально-виховним закладом, що створюється та працює <...> для цілеспрямованого навчання громадян різних видів мистецтв <...>", а основним завданням її функціонування було визначене "<...> створення максимально сприятливих умов для всебічного розвитку особи, розкриття її здібностей <...> задоволення духовних та естетичних потреб <...>" [6: 50]. Професійна спрямованість початкової мистецької освіти в закладі була акцентована тезами про те, що саме у школі мистецтв закладався фундамент підготовки до занять художньою творчістю, а для найбільш обдарованих учнів – до вибору професії в галузі культури та мистецтва. Відповідно, процес профільного хореографічного навчання було проголошено одним із видів трудової діяльності. Організація освітнього процесу вибудовувалася на педагогічно обґрунтованому виборі навчальних планів, програм, методів навчання й виховання. Основними формами організації навчання традиційно було визначено урок, індивідуальні та групові заняття, академічні концерти, іспити, конкурси [6: 49-53]. Автономність у розвитку спеціалізованих закладів початкової мистецької освіти вможливила створення в кожному із них власного інтегрованого мистецького простору задля особистісного та професійного розвитку кожного суб'єкта освітнього процесу.

Кореляція цілей, завдань, змісту спеціалізованої практичної підготовки в дитячих хореографічних школах і школах мистецтв зумовлювала проведення спільних концертних та змагальних заходів всеукраїнського рівня з метою

of specialized practical training in children's choreographic schools and art schools led to the holding of joint concert and competition events at the all-Ukrainian level with the aim of "<...> identifying the most gifted representatives of student youth, raising the level of professional training in specialized choreographic schools and art schools, generalization of teaching methods of special disciplines, dissemination of work experience of leading teachers, as well as assimilation of the creative communication of teams of educational institutions <...>" [8: 23]. In particular, the traditional All-Ukrainian Festival of Choreographic Mastery "Ballet Youth", launched in 1993, united students and teachers at specialized choreographic schools and specialized branches of children's art schools [7: 14].

The Second All-Ukrainian Festival of Choreographic Mastery "Ballet Youth 95" revealed a high level of children's performing skills in the field of classical choreography. Competitions were evaluated by well-known ballet masters, stage masters, among them were: T. Taiakina (director of the Kyiv State Choreographic School), H. Kovtun (chief choreographer of the Kyiv Children's Choreographic Theater), teacher-choreographers of the Kyiv State Choreographic School. The festival organizers introduced the number of tours in different geographical locations, which made possible to demonstrate the performing abilities of a lot of participants from different regions of Ukraine. The "Ballet Youth 95" festival included representatives of 24 regions and individual students of children's art schools of Crimea. The competition program was focused on the participants' performance of variations from classical ballet and numbers in the genre of folk and stage or Ukrainian dances [8: 23-25]. During the festival, the Kyiv State Choreographic School was a methodical center and training base for teachers-choreographers of children's art schools [7: 15]. The all-Ukrainian format of such events made it possible to demonstrate in stage forms the activation of manifestations of choreographic talent of children and adolescents. As a result of their

"<...> виявлення найбільш обдарованої учнівської молоді, піднесення рівня професійної підготовки у спеціалізованих хореографічних школах і школах мистецтв, узагальнення методики викладання спецдисциплін, поширення досвіду роботи провідних викладачів, поширення творчих спілкувань колективів навчальних закладів <...>" [8: 23]. Зокрема, традиційний Всеукраїнський фестиваль хореографічної майстерності "Юність балету", започаткований 1993 р., об'єднував учнівський і викладацький склад спеціалізованих хореографічних шкіл та профільних відділень дитячих шкіл мистецтв [7: 14].

Другий Всеукраїнський фестиваль хореографічної майстерності "Юність балету – 95" виявив високий рівень дитячої виконавської майстерності в галузі класичної хореографії. Конкурсні змагання оцінювали відомі балетмейстери, майстри сцени, серед них: Т. Таякіна (директорка Київського державного хореографічного училища), Г. Ковтун (головний балетмейстер Київського дитячого хореографічного театру), педагоги-хореографи Київського державного хореографічного училища. Запровадження організаторами фестивалю відбіркових турів по різних географічних локаціях уможливило демонстрацію виконавських здібностей великій кількості учасників із різних регіонів України. Фестиваль "Юність балету – 95" охопив представників 24 областей та окремо вихованців дитячих мистецьких шкіл Криму. Конкурсна програма була сконцентрована на виконанні учасниками варіацій із класичного балету та номерів у жанрі народно-сценічного чи українського танців [8: 23-25]. Під час проведення фестивалю Київське державне хореографічне училище було методичним центром та базою стажування викладачів-хореографів дитячих шкіл мистецтв [7: 15]. Всеукраїнський формат таких заходів дозволяв демонструвати у сценічних формах активізацію проявів хореографічної обдарованості дітей та підлітків. У результаті їх проведення виявляли загальні тенденції та найближчі перспективи змісту хореографічного навчання в закладах початкової

implementation, general trends and the nearest perspectives of the content of choreographic training in primary art education institutions were revealed.

At the end of the 20th century, innovative educational structures that provide comprehensive artistic training of children and youth with an emphasis on children's choreographic education started to emerge. The professionalization of choreographic training in the out-of-school system led to the transformation of traditional forms of organizing children's dance amateurs (selectives, studios, creative associations) into single-specialized structured holistic educational institutions, educational complexes, centers, author's choreographic schools. These types of institutions could combine preschool, general education and extracurricular institutions, create associations and other organizational structures [3: 613]. Famous examples of such reformatting were the Children's and Youth Choreographic Studio "Happy Childhood" (Kyiv), the School of Choreographic Art "Sonechko" (Zhytomyr), the School of Folk Dance "Serpanok" (Lviv), the School of Folk Dance and the School of Modern of Dance (Rivne), Center for Artistic and Choreographic Education of Children and Youth "Barvinok" (Vinnytsia), Odesa City Center of Choreographic Art, Cultural Center "Kyianochka" (Kyiv), Kirovohrad Regional Comprehensive Educational Complex of Humanitarian aesthetic profile [1: 218-219]. The main principles that implemented the complex structures of the artistic profile in their educational activities were humanization and aestheticization of the educational process, individual approach, socio-cultural conformity, complexity and professionalization of general aesthetic training [4: 77]. The teaching of choreographic art in such extracurricular institutions is carried out both according to typical state programs and author's programs, designed for different types of children's choreographic groups, considering regional features and the specifics of the institution's work. The creative laboratories of the complexes (children's choreographic groups) also had signs of gradation, carrying out dance

мистецької освіти.

Наприкінці ХХ ст. з'являються інноваційні освітні структури, які забезпечують усебічну мистецьку підготовку дітей та молоді з акцентом на дитячій хореографічній освіті. Професіоналізація хореографічної підготовки в системі позашкільної зумовлювала трансформацію традиційних форм організації дитячого танцювального аматорства (гуртків, студій, творчих об'єднань) в однопрофільні структуровані цілісні освітні установи, навчально-виховні комплекси, центри, авторські хореографічні школи. Такі типи закладів могли об'єднувати дошкільні, загальноосвітні й позашкільні установи, створювати асоціації та інші організаційні структури [3: 613]. Відомими прикладами такого переформатування стали Дитячо-юнацька хореографічна студія "Щасливе дитинство" (м. Київ), Школа хореографічного мистецтва "Сонечко" (м. Житомир), Школа народного танцю "Серпанок" (м. Львів), Школа народного танцю та Школа сучасного танцю (м. Рівне), Центр художньо-хореографічної освіти дітей та юнацтва "Барвінок" (м. Вінниця), Одеський міський центр хореографічного мистецтва, Культурний центр "Кияночка" (м. Київ), Кіровоградський обласний загальноосвітній навчально-виховний комплекс гуманітарно-естетичного профілю [1: 218-219].

Головними принципами, які реалізовували у своїй освітній діяльності комплексні структури мистецького профілю, були зазначені гуманізація та естетизація навчально-виховного процесу, індивідуальний підхід, соціокультурна відповідність, комплексність та професіоналізація загальноестетичної підготовки [4: 77]. Навчання хореографічного мистецтва в таких позашкільних установах здійснюється як за типовими державними програмами, так і за авторськими, розрахованими на різні види дитячих хореографічних колективів, з урахуванням регіональних особливостей та специфіки роботи закладу. Творчі лабораторії комплексів – дитячі хореографічні колективи – також мали ознаки ступеневості, здійснюючи навчання

training for participants of different age categories.

Conclusions and research perspectives. Thus, pre-professional choreographic training in the conditions of specialized institutions of primary art education had a binary functionality, which was focused on the implementation of artistic-aesthetic and purely choreographic tasks, accumulated the formation of theoretical knowledge, primary professional skills from various directions of dance activity. The gradual transformation of the traditional forms of organizing children's dance amateurs into educational and educational complexes initiated a separate trend in the development of the initial stage of choreographic education. Progressive trends in the educational activity of art schools in the development of pre-professional choreographic education are defined as complexity, profile orientation, early professionalization of education, correlation of narrowly professional and general choreographic training. In addition to the realization of tasks of self-realization and general cultural development of pupils, children's art schools created the basis for further studies in specialized educational institutions. The prospects for further scientific research are the study of trends in the development of pre-professional choreographic education in Ukraine in a historical and pedagogical context in various forms of organization for the purpose of objective analysis, highlighting progressive assets, and their creative use in the modern educational space.

танцю різновікових категорій учасників.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Отже, допрофесійна хореографічна підготовка в умовах спеціалізованих закладів початкової мистецької освіти мала бінарну функційність, була сфокусована на реалізації художньо-естетичних та суто хореографічних завдань, акумулювала формування теоретичних знань, первинних фахових умінь з різних напрямків танцювальної активності. Поступова трансформація традиційних форм організації дитячого танцювального аматорства у навчально-виховні комплекси започаткувала окрему тенденцію в розвитку початкової ланки хореографічної освіти. Прогресивними тенденціями освітньої діяльності шкіл мистецтв із розвитку допрофесійної хореографічної освіти визначаємо комплексність, профільну спрямованість, ранню професіоналізацію навчання, кореляцію вузькопрофесійної та загальної хореографічної підготовки. Окрім реалізації завдань самореалізації та загальнокультурного розвитку вихованців дитячі школи мистецтв створювали підґрунтя для подальшого навчання у профільних навчальних закладах. Перспективами подальших наукових розвідок визначаємо студіювання тенденцій розвитку допрофесійної хореографічної освіти в Україні в історико-педагогічному контексті в різних формах організації з метою об'єктивного аналізу, виокремлення прогресивних надбань, їх творчого використання в сучасному освітньому просторі.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Blahova, T.O. (2013). Osoblyvosti khoreohrafichnoho vykhovannia shkoliariv u systemi osvity v Ukraini: istoryko-pedahohichniyi aspekt [Peculiarities of choreographic education of schoolchildren in the education system in Ukraine: historical and pedagogical aspect]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka – Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*, 3 (69), 53-57 [in Ukrainian].
2. Blahova, T.O. (2021). *Rozvytok khoreohrafichnoi osvity v Ukraini (XX – pochatok XXI st.) [Development of choreographic education in Ukraine (XX – beginning of XXI century)]*. Doctor's thesis. Poltava [in Ukrainian].
3. Blahova, T. (2020). Khoreohrafycheskoe amatorstvo v strukture neformalnoho khudozhestvennoho obrazovanyia: ystoryko-pedahohycheskyi dyskurs [Choreographic amateurism in the structure of informal art education: historical and pedagogical

discourse]. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION: proceedings of the International Scientific Conference. Rezekne, Latvia, is. V, 604-615 [in russian].*

4. Blahova, T.O. (2015). Khoreografichna osvita v systemi pochatkovykh spetsializovanykh mystetskykh navchalnykh zakladiv [Choreographic education in the system of primary specialized art educational institutions]. *Naukovyi ohliad – Scientific review*, 5 (15), 71-79 [in Ukrainian].

5. Ministerstvo kultury Ukrainy. Nakazy № 563-681 ministra z osnovnoi diialnosti 01 serpnia – 30 veresnia 1986 roku [Ministry of Culture of Ukraine. Orders No. 563-681 of the Minister on Core Activities from August 1 to September 30, 1986]. *TsDAVO Ukrainy – TsDAVO of Ukraine*, f. 5116, op. 19, spr. 2675, 191 ark. [in Ukrainian].

6. Ministerstvo kultury URSR. Nakazy № 355-384 ministra z osnovnoi diialnosti 19 lystopada – 21 hrudnia 1990 r. [Ministry of Culture of the Ukrainian SSR. Orders No. 355-384 of the Minister of Basic Activities of November 19 – December 21, 1990]. *TsDAVO Ukrainy – TsDAVO of Ukraine*, f. 5116, op. 19, spr. 3053, 110 ark. [in Ukrainian].

7. Ministerstvo kultury Ukrainy. Nakazy № 40-103 ministra z osnovnoi diialnosti 01 bereznia – 30 kvitnia 1993 roku [Ministry of Culture of Ukraine. Orders No. 40-103 of the Minister on Core Activities March 1 – April 30, 1993]. *TsDAVO Ukrainy – TsDAVO of Ukraine*, f. 5116, op. 19, spr. 3208, 338 ark. [in Ukrainian].

8. Ministerstvo kultury Ukrainy. Nakazy № 613-673 ministra z osnovnoi diialnosti 01-30 hrudnia 1994 roku [Ministry of Culture of Ukraine. Orders No. 613-673 of the Minister on Core Activities from December 1 to 30, 1994]. *TsDAVO Ukrainy – TsDAVO of Ukraine*, f. 5116, op. 19, spr. 3279, 187 ark. [in Ukrainian].

9. Prykazu № 66-193 Mynysterstva kulturu USSR po osnovnoi deiatelnosti, 1982 r. [Orders No. 66-193 of the Ministry of Culture of the Ukrainian SSR on the main activity, 1982]. *TsDAVO Ukrainy – TsDAVO of Ukraine*, f. 5116, op. 19, spr. 1772, 138 ark. [in russian].

10. Prykazu № 643-729 Mynysterstva kulturu USSR po osnovnoi deiatelnosti, 1982 r. [Orders No. 643-729 of the Ministry of Culture of the Ukrainian SSR on the main activity, 1982]. *TsDAVO Ukrainy – TsDAVO of Ukraine*, f. 5116, op. 19, spr. 1778, 156 ark. [in russian].

11. Pro zatverdzhennia pereliku typiv pozashkilnykh navchalnykh zakladiv. Polozhennia pro pozashkilnyi navchalnyi zaklad [On approval of the list of types of extracurricular educational institutions. Provisions on an after-school educational institution] (2001): postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 6 travnia 2001 r. № 433. In *Osvita Ukrainy – Education of Ukraine: normat.-prav. dok.* Kyiv: Milenium, 251-263 [in Ukrainian].

12. Pro zatverdzhennia Prohramy rozvytku pozashkilnykh navchalnykh zakladiv na 2002-2008 rr. [On the approval of the Program for the Development of Extracurricular Educational Institutions for 2002-2008:]: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 bereznia 2002 r. № 378. Retrieved from: http://osvita.ua/legislation/pozashk_osv/3000 [in Ukrainian].

Received: November 09, 2022
Accepted: December 14, 2022